

راهنمایی تصویری درباره‌ی خاستگاه‌ها و معانی

اسلام و اسطوره‌ها

فیلیپ ویلکینسون

«دایرةالمعارف مصور افسانه‌ها و اسطوره‌ها»

نویسنده: فیلیپ ویلکینسون
مترجمین: معصومه انصاری، دکتر حبیب بشیرپور
ناشر: سایان

مدیر هنری: سلمان رئیس‌عبداللہی
صفحه‌آرایی: محمد محمدی
اسکن و پردازش تصاویر: محمود رسایی
ویراستار: موسسه‌ی ویراستاران (اختر آقاجونی، طیبہ حسین‌زاده، فاطمه حاتمى، محمد محمدی)

لیتوگرافی: پارسیان
چاپ: ستاره سبز
صحافی: رثوف
شمارگان: ۱۰۰۰

نوبت چاپ: دوم، ۱۳۹۷
قیمت: ۱۵۰۰۰۰ تومان

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

سرشناسه: ویلکینسون، فیلیپ، ۱۹۵۵-م.
عنوان و نام پدیدآور: دایرةالمعارف مصور افسانه‌ها و اسطوره‌ها/ نویسنده: فیلیپ ویلکینسون؛ مترجمین: معصومه انصاری، حبیب بشیرپور.
مشخصات نشر: تهران: نشر سایان، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری: ۲۴۲ ص: مصور: ۲۸ × ۲۱ سم.
شابک: ۹۷۸۶۰۰۸۲۶۹۰۲۱

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
یادداشت: عنوان اصلی: Myths & legends

موضوع: Mythology
موضوع: افسانه‌ها و قصه‌ها

شناسه افزوده: انصاری، معصومه، ۱۳۴۴، مترجم
شناسه افزوده: بشیرپور، حبیب، ۱۳۴۷، مترجم
رده‌بندی کنگره: ۹۵۲۱۳۹۵/BL۳۱۲
رده‌بندی دیوئی: ۳۹۸/۲
شماره کتابشناسی ملی: ۴۴۵۸۳۴۸

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

راهنمای خرید کتاب

دایرةالمعارف مصور افسانه‌ها و اسطوره‌ها

تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، بن‌بست فاتحی
داریان، پلاک شش، واحد دو
تلفن: ۶۶۴۰۹۸۸۵ - ۶۶۴۰۹۵۵۸

تهران، خیابان دماوند، خیابان سازمان آب، خیابان چهارم
غربی، پلاک ۲۸ • تلفن: ۷۷۳۵۴۱۰۵

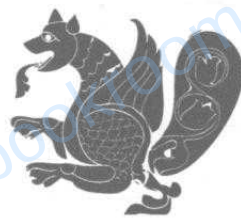
فروش اینترنتی: www.gbook.ir • ارسال تهران:
۶۶۴۰۹۸۸۵ • شهرستان‌ها: ۶۶۴۰۹۵۵۸

آدرس مراکز فروش این کتاب در شهرستان‌ها را از این
شماره تلفن‌ها بخواهید:
۸۸۲۰۸۲۳۶ • ۷۷۳۵۴۱۰۵

© حق چاپ برای انتشارات سایان محفوظ می‌باشد.
• هرگونه اقتباس و استفاده از تصاویر و محتوای این اثر
منوط به کسب اجازه‌ی کتبی از ناشر است.

۸۲	خدایان نگهبان	۶	مقدمه
۸۴	خدایان باروری و حاصلخیزی		
۸۶	پان و سیرینکس	۱۰	اروپا
۸۸	اروپای شمالی	۱۴	اروپای قدیم
۹۰	خاستگاه‌های اسکاندیناویایی	۱۶	آفرینش در یونان باستان
۹۲	کیهان اسکاندیناویایی	۱۸	نبرد کیهانی
۹۴	خدایان اسکاندیناویایی	۲۰	دوازده المپی
۹۶	لوکی	۲۴	ژئوس
۹۸	آخرین نبرد	۲۶	آفرینش انسان
۱۰۰	کالوالا	۲۸	آپولو
۱۰۴	داستان‌های قهرمانی و جوانمردی	۳۰	پوزیدون و سیل
۱۰۶	بیوولف	۳۲	موجودات افسانه‌ای
۱۰۸	افسانه‌های حلقه	۳۴	دیونیسوس
۱۱۰	خدایان زمین	۳۶	آتنا
۱۱۲	اروپای غربی	۳۸	عشق‌های آفرودیت
۱۱۴	اسطوره‌های سلتی‌های باستان	۴۰	ایزدبانوان یونانی
۱۱۶	مجموعه‌داستان اولستر	۴۲	دنایا زیرین
۱۱۸	مجموعه‌داستان‌های مربوط به فین	۴۴	اورفئوس در دنایا زیرین
۱۲۰	دنیاهای جادویی	۴۶	خان‌های هرکول
۱۲۴	مبینوگی	۴۸	باغ هسپریدا
۱۲۶	پادشاه آرکتور و شوالیه‌هایش	۵۰	تئوس و مینوتائور
۱۲۸	جام مقدس	۵۲	بلروفون و پگاسوس
۱۳۰	اروپای شرقی و مرکزی	۵۴	قهرمانی‌های پرسئوس
۱۳۲	کوشچی فنناپذیر	۵۶	بچه‌های ره‌اشده
۱۳۴	افسانه‌های جادوگر	۵۸	ادیپوس
۱۳۶	اسطوره‌های جنگل و آب	۶۰	جنگ تروا
۱۳۸	خدایان و ایزدبانوان عشق	۶۴	اودیسه
۱۴۰	پرنده‌ی آتشین	۶۸	ضدقهرمان‌های قدیمی
۱۴۲	خدایان اسلاوی قدرت	۷۰	زنان ضدقهرمان قدیمی
		۷۲	آرگونوت‌ها
		۷۶	خدایان و ایزدبانوان رومی
		۷۸	آپنیاس و خاستگاه‌های روم

۲۷۶	امریکا	۲۱۶	دربار امپراتور جاید	۱۴۴	آسیای مرکزی و غربی
۲۸۰	امریکای شمالی	۲۱۸	ده خورشید آسمان	۱۴۸	آسیای غربی
۲۸۲	شکل‌گیری ناواهو	۲۲۰	ماجرای مانکی	۱۵۰	انوما الیش
۲۸۴	نیاکان	۲۲۲	آفرینش ژاپنی	۱۵۴	انیانا
۲۸۶	کلاغ نور را می‌دزدد	۲۲۶	سوسانو و فرزندانش	۱۵۶	حماسه‌ی گیلگمش
۲۸۸	سفر به آسمان	۲۲۸	کینتارو	۱۵۸	اسطوره‌های آگاریتی
۲۹۰	اسطوره‌های شمالگان			۱۶۰	اسطوره‌های هیتی‌ها
۲۹۲	امریکای میانی	۲۳۰	آفریقا	۱۶۲	خدای بزرگ آسمان
۲۹۴	پوپول ووه	۲۳۳	مصر باستان	۱۶۴	خدایان سرنوشت و اقبال
۲۹۸	اسطوره‌های مار پرداز	۲۳۶	آغاز دنیا	۱۶۶	آسیای مرکزی و عربستان
۳۰۰	خدایان طبیعت ازتک	۲۳۸	کتاب مردگان	۱۶۸	جنگ در برابر شر
۳۰۴	منطقه‌ی دریای کارائیب	۲۴۰	قتل پادشاه	۱۷۰	افسانه‌ی رستم و سهراب
۳۰۶	پنج‌دوره	۲۴۴	ایزدبانوهای نیل	۱۷۲	اسطوره‌های مغولی راجع به حیوانات
۳۰۸	خدایان و ارواح	۲۴۶	سفر به سرزمین اموات	۱۷۴	خدایان جنگ
۳۱۰	قده	۲۴۸	آفریقای غربی	۱۷۶	حماسه‌ی گسارخان
۳۱۲	امریکای جنوبی	۲۵۰	خاستگاه‌های آفریقایی	۱۸۰	ایزدبانوی لات
۳۱۴	نقطه‌ی شروع اینکا	۲۵۲	آنانسه		
۳۱۸	خدایان آسمان نزد ساکنان کوه‌های آند	۲۵۴	قهرمانان اسطوره‌ای	۱۸۲	آسیای شرقی و جنوبی
۳۲۰	ارواح مکان	۲۵۷	آفریقای مرکزی	۱۸۶	آسیای جنوبی
		۲۵۸	لونتکندو	۱۸۸	خدایان ودایی
۳۲۲	اقیانوسیه	۲۶۰	موندو	۱۹۰	برهما و آفرینش
۳۲۶	استرالیا	۲۶۲	پادشاه عاقل	۱۹۴	شیوا
۳۲۸	مار رنگین کمان	۲۶۴	آفریقای شرقی	۱۹۶	ده اوتار ویشنو
۳۳۰	خواهران آغازین	۲۶۶	اولین گله‌ی گاو	۱۹۸	دورگا
۳۳۴	برام‌برام‌بولت	۲۶۸	شمن‌ها	۲۰۰	رامایانا
۳۳۶	پلی‌نزی	۲۷۰	آفریقای جنوبی	۲۰۶	مهابهاراته
۳۳۸	تانگاروا	۲۷۲	اسطوره‌های قوم سان	۲۰۸	خاستگاه رود گنگ
۳۴۰	خاستگاه مرگ	۲۷۳	هلاکانیانته	۲۱۰	آسیای شرقی
۳۴۲	سنگ‌های مقدس	۲۷۴	داستان‌های مردمی در آفریقای جنوبی	۲۱۲	پان‌گو جهان را می‌آفریند
				۲۱۴	افسانه‌های قهرمانان چینی
۳۴۴	نمایه				

[مقدمه]

جاها، اسطوره‌ها به صورت شفاهی منتقل می‌شوند. بعدها با اختراع خط، مردم نوشتن اسطوره‌ها را شروع کرده و آن‌ها را با شیوه‌هایی جدید و تبدیل آن‌ها به نمایش، شعر یا رمان مطرح کردند. مهم‌ترین بخش ادبیات دنیا، از حماسه‌ی یونانی هومر گرفته تا داستان‌های بلند نویسندگان قدیمی ايسلندی (ساگا)، بر مبنای این اسطوره‌های بسیار کهنی است که در آغاز به صورت شفاهی گفته می‌شدند.

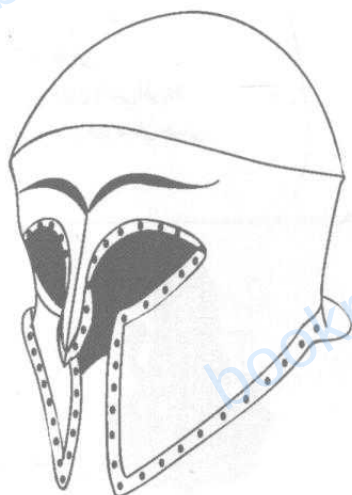
اسطوره‌های بی‌شمار

به دلیل اینکه اسطوره‌ها منشأ شفاهی دارند، دستخوش تغییر شده‌اند. هریک از اسطوره‌ها بارها بازگو شده و بسیار تغییر کرده‌اند. اغلب نوع «صحیح» و جداگانه‌ای از هر اسطوره وجود ندارد. نام خدایان در قبایل مختلف تغییر می‌کند و گروه‌های همسایه به شیوه‌هایی مختلف، یک توهم و مسئله‌ی پیچیده را در قالب داستان توضیح داده‌اند و

اسطوره‌ها در بسیاری از فرهنگ‌های سراسر دنیا، داستان خدایان و قهرمانان و وقایع بزرگ کیهانی است. آن‌ها به ژرف‌ترین و اساسی‌ترین

موضوعات، نظیر آفرینش جهان و نسل بشر، ماهیت خدایان و ارواح، سرگذشت ما پس از مرگ و چگونگی خاتمه‌یافتن دنیا می‌پردازند. این اساطیر، عشق و حسادت (غیرت)، جنگ و صلح و نیز خیر و شر را بررسی می‌کنند. این مباحث بسیار مهم را در اساطیر، با طرح داستان‌های جالب، شخصیت‌های زنده و پرشور و صحنه‌های به یادماندنی کاوش و بررسی می‌کنند. این‌ها همه عمیق‌ترین عواطف ما را متأثر می‌کنند و به همین دلیل، همیشه جالب و فریبنده‌اند.

در آغاز، نسل‌های متوالی پیرامون آتش، اسطوره‌ها را در قالب حکایت و داستان نقل می‌کردند و هنوز هم در برخی

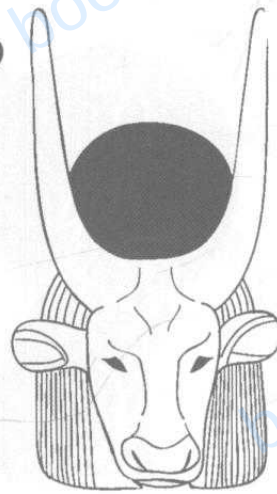
برخی فرهنگ‌ها هزاران خدا دارند؛ بدین ترتیب، اغلب، امکان تغییرات و تنوع در اسطوره‌های آن‌ها بی‌حد و حصر است.

ناشناخته و فراتر از تصور اولین گام را برمی‌دارد؛ یک خدا که شاید هستی را خود اداره می‌کند. در بیشتر اسطوره‌ها، این خالق با تخمی کیهانی مواجه می‌شود. برای نمونه، در نوعی از اسطوره‌ی آفرینش چینی، خدای پان‌گو^۱ باید چنین تخمی را می‌شکست تا زمین و آسمان را شکل دهد. گاهی این خالق مجبور است زمین را از اعماق یک اقیانوس آغازین بالا بیاورد؛ شبیه به غواص زمین که شخصیتی معمول در اسطوره‌های بومیان امریکاست. در دیگر اساطیر، دنیا فرزند یک مرد و زن خالق است. مدت‌ها بعد از آفرینش دنیا، انسان‌ها به وجود می‌آیند؛ معمولاً بدن آن‌ها از گل رس یا از چوب ساخته می‌شود. خدایان هم اغلب مانند انسان‌های مجسمه‌ساز چندین شروع اشتباه دارند. اسطوره‌هایی از مکزیک تا یونان، از وجود سه نوع انسان سخن می‌گویند که آخرین آن‌ها کامل و سالم است. گاهی اولین نوع انسان، مردان هستند.

این چنین است که گونه‌های مکتوب از هر اسطوره، در مقام بازگویی، بسیار متنوع و گوناگون می‌شود. این کتاب تنها بخشی از اسطوره‌های دنیا را مطرح کرده و برای هر اسطوره، فقط نمونه‌ای را ارائه می‌کند. در واقع این کتاب شامل گزیده‌ای از اسطوره‌هاست. این اسطوره‌ها در جای جای جهان، بیشتر از دیگر اسطوره‌ها مطرح بوده است. همچنین در بسیاری از فرهنگ‌های اروپایی نیز این اسطوره‌ها مطرح بوده و بر سراسر دنیا تأثیر زیادی گذاشته است؛ چراکه اروپاییان اسطوره‌های خود را مکتوب و تاحدممکن منتشر کرده‌اند.

کیهان و مردم

در بین انواع بی‌شمار اسطوره‌ها، موضوعات مشترکی وجود دارد. تقریباً هر موضوع اسطوره‌ای با این سؤال آغاز می‌شود: «آغاز جهان چگونه بود؟» اغلب، خالقی

از نظر اقوام قدیمی، وجود خدایان، چگونگی درخشش خورشید و از کجا آمدن باران را توضیح می‌داد.

خدایان و قدرت‌های آنان

وظایف و نقش‌های آن‌ها مربوط می‌شود.

بسیاری از اسطوره‌ها، درباره‌ی افراد بشری و فانی است که قدرت‌های فراانسانی شگفت‌انگیزی دارند: این قهرمانان وظایفی به‌ظاهر غیرممکن انجام می‌دهند؛ در نبردها با دست خالی و به‌تنهایی پیروز می‌شوند و حتی از دنیای زیرین و پس از مرگ بازدید می‌کنند. آن‌ها همچنین ممکن است قهرمانان فرهنگی شوند؛ یعنی کسانی که به مردم مهارت‌های مهمی همچون روشن کردن آتش را تعلیم داده‌اند. دستاوردهای این قهرمانان، اغلب آن‌چنان بزرگ است که بعد از مرگ، خدا می‌شوند.

اسطوره‌های عوامل طبیعی

در بین انواع خدایان، مهم‌ترین خدایان آن‌هایی هستند که به عوامل طبیعی تعلق دارند و از همه چشمگیرتر خورشید و باران است. این دو خدا به رشد محصولات کمک می‌کنند

بیشتر فرهنگ‌ها تعداد زیادی خدا یا ارواح دارند که گاه شمار آن‌ها به هزاران می‌رسد؛ چراکه در همه‌جا ارواح وجود دارند. در سرزمین‌های دوری مانند ژاپن و آفریقا، ممکن است هر صخره، رود، دریاچه یا تپه‌ای روح خودش را داشته باشد. بسیاری از آن‌ها خدایان محلی هستند و عمدتاً همان مردمی آن‌ها را می‌پرستند که در نزدیکی آن‌ها زندگی می‌کنند و در مقدس‌بودنشان سهم دارند. حتی در فرهنگ‌هایی که هزاران خدا دارند، گروه‌هایی از خدایان اصلی و مرکزی وجود دارند که به‌سبب قدرت‌های خاصشان به‌خوبی شناخته‌شده هستند. برخی از این خدایان عبارت‌اند از: خدایان خورشید، باران، دریا، آسمان، کوه‌ها و رودخانه‌ها. خدایان اختصاصی نیز به شکار، کشاورزی، عشق، تولد بچه، جنگ و مرگ رسیدگی می‌کنند. اسطوره‌های دربرگیرنده‌ی این خدایان مشخصاً به

صحبت می‌کند که موجب شده است تا هر بخش طبیعی، موجودیت و هستی یابد: یعنی این سرزمین و مردمش و اسطوره‌های آن به‌طور جدایی‌ناپذیری به‌هم پیوسته‌اند. اسطوره‌ها به‌قدری برای یونانیان باستان مهم و باارزش بودند که آن‌ها بزرگ‌ترین شهر خود آتن را به نام «آتنا»، ایزدبانوی حامی این شهر نامیدند. اینکاها حاکمانشان را از تبار خدای خورشید می‌دانستند و از نظر نیروی‌های باستان، جنگجویانشان سعی می‌کردند با خدای بزرگ آنان، «آدین»^۲ رقابت کنند.

اهمیت و ضرورت اسطوره‌ها نه‌تنها در بازگویی‌های بی‌شمار آن‌ها، بلکه به‌جهت شیوهی الهام‌بخشی خدایان و قهرمانان و مخلوقات آن‌ها به اهل هنر است. هنرمندان، از چین تا روم باستان، تصاویر این خدایان را کشیده یا کنده‌کاری کرده‌اند که این عمل گاهی، جلوه‌ای از پرستش محسوب می‌شده و گاهی نیز به‌صورتی ساده‌تر، بزرگداشت خدایان و رفتار آن‌ها بوده است.

اسطوره‌ها در نتیجه‌ی ارتباط صمیمی بین مردم و دنیای طبیعی و ارواح به‌ظهور می‌رسند. این ارتباط صمیمی را بسیاری از ما از دست داده‌ایم. اسطوره‌ها بر مرزهایی میان واقعیت و خیال عمل می‌کنند، رفتار عجیب و غریب و ناپایدار و عدم قطعیت را می‌ستایند و نیروهای کیهانی هراس‌انگیز را توصیف می‌کنند. اما آن‌ها به الهام‌ها و هیجان‌های بزرگ نیز می‌پردازند. از آنجاکه اسطوره‌ها با اذهان و قلب‌های ما ارتباط دارند و به همان اصل و عمق وجود ما می‌رسند، جذاب‌ترین داستان‌های ما هستند.

و نسبت به همه‌ی خدایان، بسیار بیشتر و گسترده‌تر پرستش می‌شوند؛ برای نمونه، خدای خورشید قوم اینکا، «اینتی»^۱ و خدای آسمان یونانیان، «ژئوس» قدرتی فوق‌العاده دارند. برخی از شناخته‌شده‌ترین موضوعات اسطوره‌ای بسیار مشهور، به عوامل طبیعی ارتباط می‌یابد. بسیاری از فرهنگ‌ها، اسطوره‌ای دارند که در آن، با ناپدید شدن خورشید، دنیا از غذا و گرما محروم شده و شب و روز پدیدار می‌شود. فرهنگ‌هایی مانند فرهنگ چین و بخش‌هایی از آفریقا، اسطوره‌ای دارند که در آن تابش خورشید آن‌چنان شدید و طولانی است که خدایان نور آن را کاهش داده و شب را در برابر آن قرار می‌دهند. در سراسر دنیا، خدایان خشمگین سیل‌های بزرگی به‌راه می‌اندازند. گاهی این سیل‌ها همه‌چیز را نابود می‌کند؛ ولی یک خانواده‌ی انسانی نجات پیدا می‌کند و دوباره همه‌چیز را به حال اول بازمی‌گرداند. داستان‌هایی شبیه به این‌ها، علت بلایای طبیعی را توضیح می‌دهند و برای جلوگیری از جاری شدن خشم خدایان، مردم را به احترام گذاشتن به خدایان تشویق می‌کنند. آن‌ها همچنین داستان‌هایی مهیج درباره‌ی عملیات‌های مخاطره‌آمیز یا تلاش‌هایی درباره‌ی نجات هستند.

اهمیت اسطوره‌ها

اسطوره‌ها تقویت‌کننده‌ی هویت فرهنگی مردمی هستند که آن‌ها را بازگو می‌کنند. از نظر بومیان استرالیا، اسطوره‌های اصلی هر قبیله نه‌تنها از اجداد و پیشینیان آن‌ها می‌گوید، بلکه در سراسر این سرزمین‌ها، از روش‌هایی

